

Академик Љубиша СТАНКОВИЋ, ректор Универзитета

## ПОЗДРАВНА РИЈЕЧ

Поштоване колеге чланови ЦАНУ,  
Колеге са Универзитета Црне Горе,  
Драги гости,

Прије свега желим да вас поздравим у име Универзитета Црне Горе, као суорганизатора овог научног скупа.

Желим да захвалим руководству и члановима ЦАНУ који су заједно са нама са Универзитета припремили и организовали овај скуп.

Скуп се одржава у оквиру прославе 30 година Универзитета Црне Горе. Не без посебног разлога низ активности којима ћемо обиљежити овај јубилеј Универзитета и Црне Горе започињемо научним скупом на тему перспективе научноистраживачког рада. Без обзира што ових дана управо довршавамо нормативне претпоставке за свеобухватну реформу Универзитета у организационом и образовном погледу, без квалитетног и развијеног научноистраживачког рада није могуће извршити истинску трансформацију и обезбиједити да и овај Универзитет буде један у мрежи свјетског система високог образовања. Оно што разликује универзитетско образовање од осталих школа је управо научноистраживачки рад. Основни принцип универзитета је да се настава одвија као надградња на стални и свеобухватни процес научног истраживања и сталног преиспитивања постојећег и откривања новог.

Без обзира на неповољне услове за научноистраживачки рад који су владали посљедњих петнаестак година, а који ни данас није су знатно бољи, никако не смијемо пристати на занемаривање тог основног постулата сваког високообразовног процеса.

Дугорочно рјешавање проблема друштва, као и стварање трајних услова за квалитетна научна истраживања је могуће остварити тек уз потпуну интеграцију у европске токове, што, наравно, подразумемијева и одговарајући ефикасан систем привређивања. Пошто научни критеријуми и вриједности не познају локалне оквире, и много веће земље од нас интегришу активности и фондове за подршку научноистраживачког рада као једине праве основе за сваки прогрес у друштву. Тако и Европска унија ствара јединствен систем научноистраживачког процеса на нивоу Европе. Ствара се шира конкуренција и ефикасније се користе средства која се издвајају. У европским фондовима треба тражити могућности за додатна, а сигуран сам касније и доминантна, средства за научна истраживања. На нама у Црној Гори је да направимо добру организацију научноистраживачких активности која ће све те могућности приближити истраживачима у Црној Гори, и која ће им помоћи да успјешно сарађују са носиоцима тих европских фондова. Све земље у окружењу већ имају знатне приходе по основу научноистраживачког рада који се финансира из европских фондова. Код нас су то за сада само појединачни случајеви. Тек ће пуним приступом европским фондовима и европским вриједностима, уз европске критеријуме, научноистраживачки рад на нашем Универзитету и Црној Гори добити прави и потпун оквир.

С друге стране, поред питања глобалног развоја и модернизације људског друштва у цјелини, наука се бави и рјешавањем отворених проблема непосредног окружења. Свједоци смо да су у савременом окружењу успјешна само она предузећа која инвестирају у сопствени развој и која се развијају на сопственој памети. Сва друга су или пред затварањем или ће бити затворена. Афирмација једног друштва путем улагања у науку даје резултате релативно споро, али је то трајна и једино могућа афирмација. У савременој ери технолошког развоја то ће бити и једини пут ка истинском просперитету заједнице. Према томе, један значајан дио научноистраживачког рада се мора окренути према развојним проблемима непосредног окружења. Велика концентрација стручњака са највишим звањима на Универзитету треба бити коришћена и у рјешавању сложених проблема свакодневног живота и привредног развоја Црне Горе. Сарадња Универзитета и привреде треба да се интензивира уз обострану иницијативу. Из привреде захтјевима за рјешавање конкретних проблема, умјесто увоза скупих лиценци или готових рје-

шења, а са Универзитета нуђењем комерцијално остваривих пројеката. Дио практично оријентисаних пројеката мора наћи своје посебно мјесто у развоју Универзитета.

На знатном броју јединица Универзитета морамо промијенити и сам приступ образовању. Умјесто репродукције морамо подстицати креативност. Умјесто да образујемо младе који ће након завршетка студија чекати да их неко запосли, морамо све више правити такав систем из кога ће излазити млади креативни поједнци спремни да сами истражују и креирају нове вриједности. У свијету већ постоје значајна искуства у том погледу. Оснивају се иновативни центри, такозвани инкубатори нових предузећа, гдје млади који тек завршавају универзитетско образовање, покушавају материјализовати своје креативне потенцијале акумулиране током студија. Такав истраживачки оријентисани приступ високом образовању је дао изванредне резултате у Америци, а развијени су центри и широм Европе.

Наравно, Црна Гора и у том будућем систему мора задржати доминантно државно финасирање једног дијела научног истраживања који се односи на њене специфичности у области културе и друштвених наука, као и дио истраживања у области фундаменталних наука.

Развијен научноистраживачки рад ће полако трансформисати факултете од облика који имамо сада, а то су, може се рећи, образовне јединице за стицање високошколске дипломе, ка јединицама код којих је научноистраживачки рад основа цјелокупног процеса који се одвија на Универзитету. Тако организовани универзитети захтијевају и знатно већи број студената на постдипломским студијама, као и студента у процесу рада на докторском истраживању. Постоје чак и универзитети гдје је број постдипломаца и доктораната већи од броја студената на основним студијама. Наравно, није потребно тежити тако драстичном односу, али треба имати у виду да основне студије пружају само почетна знања, а да се истински проблеми у развоју друштва, на научном нивоу, могу обрађивати само кроз више нивое образовања и истраживања.

За развој и опстанак квалитетног научног кадра, као основе за добар универзитет, добру привреду и духовно здраво друштво у цјелини, неопходна су материјална средства. Потребано је улагати како у животни стандард тако и у научноистраживачку базу тих људи. Као и у другим областима, стварање једног научног језгра или групе која ће остваривати свјетски препознате резултате тражи ула-

гање. Треба побољшати основне материјалне претпоставке за рад. То су добар приступ изворима информација и одговарајућа опрема. За дио основне литературе и опреме, у једном дијелу области научног истраживања, не треба толико пуно средстава да их Црна Горе не може издвојити. Развојем информационих технологија и интернета се знатно повећала ефикасност у приступу и прикупљању информација. Рад у неким областима, који је раније захтијевао мјесеце и године у прикупљању основне грађе неопходне за почетак истраживања, сада се добрим дијелом рјешава квалитетним и веома брзима претраживањем база података, путем глобалне рачунарске мреже. Ова мрежа је олакшала и сарадњу са истраживачима широм свијета. Сада је могуће током дана и по неколико пута размијенити информације и резултате са колегама у најудаљенијим крајевима свијета. Наравно, то рјешава проблеме само у једном дијелу области. И даље је проблем опреме веома изражен у дијелу гдје је експериментална провјера услов квалитетног истраживања.

Постоји још један проблем карактеристичан за научноистраживачки и високообразовни процес у Црној Гори. То је непостојање сталног кретања и интензивне размјене научног кадра. Уобичајено је на готово свим универзитетима свијета да постоји стално кретање које се чак и нормама прописује. Тако је готово немогуће у свијету наићи на примјер да неко заврши факултет на једном универзитету, да ту магистрира и докторира. А и ако се то деси, онда је правило да неко ко докторира на једном универзитету не остаје да ради на том универзитету. То би било против правила, да тако кажем „генетске размјене” научног кадра. Ми смо у том погледу веома специфични. У Црној Гори постоји само једна високообразовна институција, којој припадају и научни институти. Код нас се због тога често дешава да један човјек на нашем Универзитету, и то понекад чак на његовој веома малој јединици, заврши и факултет и магистрира и докторира и буде примљен као наставник, а да не проведе значајнији дио свог научноистраживачког живота нигдје другог. То, свакако, није пожељан модел научног развоја. Неопходно је створити услове да различите степене образовања млади стичу у различитим срединама, да постоји стални проток и сарадника и наставника. За то треба доста мијењати и у самој организацији нашег Универзитета, у односу друштва према тој најзначајнијој „производној јединици” у једном друштву. Треба градити отворен универзитет који ће, са једне стране, бити дио јединственог европског

образовног система, а, са друге стране, бити дио привредног система Црне Горе. Реформе које проводимо имају прије свега за циљ стандардизацију високообразовног система у складу са европским нормама. То ће резултирати и знатним повећањем покретљивости наших истраживача и студента на свим нивоима.

Мислим да је Универзитет Црне Горе институција са перспективом. Њему су окренути млади људи жељни усавршавања и сазнања. Потенцијал који имамо је довољан за један пристојан универзитет у свјетским размјерама. Квалитет који остваримо ће зависити од наше организације и могућности да се пруже добри услови за успјешан научноистраживачки рад на Универзитету. Уз свјетске критеријуме, организацију и адекватна улагања ми можемо створити институцију на којој ћемо бити у стању да школујемо стручњаке, кроз научноистраживачке активности као основ школовања, и да вршимо истраживања на највишем нивоу у областима гдје кадрови и материјални услови пружају такве могућности.

Наравно, на друштву је да пружи подршку овом сегменту развоја, који ствара најзначајнији потенцијал, знање.

